

Вадим Слюсар

доктор філософських наук, доцент,
завідувач кафедри філософсько-історичних студій
та масових комунікацій
(Державний університет «Житомирська політехніка»)

ДІАЛОГІЧНІСТЬ КОМУНІКАЦІЇ В ЕПОХУ ПОСТПРАВДИ

Полілогічність комунікативних процесів у ситуації їх трансформації в діалогічність передбачає прагнення не просто отримати від адресанта інформацію та розкодувати її, а й осмислити, сприйняти як таку, що доповнює власну систему доказів та переконань, і надіслати нове, уточнене знання, з метою досягнення істини, у зворотному напрямі, з переконанням, що інший реципієнт реагуватиме ідентично. Як зазначають Л. Коpecь та В. Гордієнко, діалогічно-орієнтовані практики сприяють розвитку бази знань, розвитку когнітивних стратегій (способи використання інформації при мисленні, навчанні, розв'язанні проблем) та розвитку метапізнання, а зрештою це призводить до здатності індивіда розуміти та відслідковувати процеси самопізнання та саморозвитку [1, с. 57]. Але в епоху постправди діалогічність комунікації формалізується: вона набуває лише ознак формального діалогу (створення, конструювання, побудову, вироблення компонентів), але сутнісні ознаки (реакція мовців на встановлення істинності, порозуміння) у ній відсутні. Показовими при цьому стають стріми як вид масової комунікації, в яких мовці проголошують намір здійснити тривалий діалог, почути позицію один одного й навести відповідні аргументи та контраргументи. Але основним їх наміром є проголошення ідей власній аудиторії, перетворюючи іншого учасника діалогу на інформаційний шум чи об'єкт хейтерства або тролінгу.

У зв'язку з цим логічним є питання щодо популярності подібної форми масової комунікації. Очевидно, що популярність цього типу комунікації пояснюється природою діалогу, яка полягає в тому, що він є універсальним способом буття, чия природа визначається відношенням «Я – Інший», характеризуючись при цьому органічним взаємозв'язком та взаємодоповненням зовнішньої та внутрішньої інтенціональності [2, с. 532]. Діалог у такому розумінні постає формою самовираження за рахунок Іншого, проголошення наративів, часто пропагандистського характеру, утвердження нової спотвореної реальності, яка лише мімікрує під об'єктивну.

Постправду можна розглядати або як упорядковані інформаційні потоки, на основі яких сьогодні здійснюється маніпуляція масовою свідомістю через створення альтернативної реальності, що за формою уподібнюється об'єктивній, або як інформаційний шум, який не дає змоги реципієнту вичленувати та верифікувати інформацію, сприймаючи її як істинну. Яскравим прикладом цього є застосування технології *deepfake*, за якою певна вигадка виглядає як відеосюжет, де реальний персонаж робить вчинок, якого не робив, або говорить слова, яких він не вимовляв, а потім ці вигадки починають поширюватись у Мережі, стають вірусними мемами і стають частиною ілюзорної реальності, яка якісно замінює справжню реальність [3]. Відтак, ситуація постмодерну, орієнтується не стільки на

встановлення істини, скільки на її конструювання та навіювання, що, як слушно зауважує О. Висоцький, виявляє здатність істини функціонувати у медіапросторі, в масовій свідомості залежно від уміння наратора переконати реципієнтів у істинності трансльованого повідомлення [4, с. 130]. Якщо у попередні епохи переконання завбачувало входження, то в епоху постправди залишається лише імітація входження в діалог.

Необхідною складовою справжнього діалогу є наявність альтернативних поглядів, підходів до розв'язання проблеми, які транслюються його учасниками. Утім, у політичній сфері в епоху постправди альтернативний погляд на реальність заперечується конструктивістським потенціалом владного повідомлення, за яким незгодні, опоненти, стигматизуються як дурні, такі, що не відповідають критеріям розумності [4, с. 130]. У медіадискурсі посправди альтернатива постає як складова інформаційного шуму, що є потоком повідомлень, додатковим до основного та таким, що часто утруднює сам доступ до основоположної інформації. Включеність у комунікативні процеси за цих умов позначається зміною праксеологічної орієнтації людини від встановлення істини до постійних пошуків інформації заради самої процесуальної дії. Під впливом інформаційного шуму встановлення ж діалогу з метою вивчення альтернативних поглядів оперує вже не імперативом взаємозбагачення, а фіксацією факту «у кожного своя думка», навіть, якщо вона не відображає об'єктивної дійсності. Часто така форма комунікації орієнтується на прагнення співрозмовника (хоча б одного з двох) отримати перемогу власної точки зору, переважно методами психо-емоційного впливу. У такому випадку вона перетворюється на суперечку, дискусію, але не діалог [5, с. 26]. Тобто за цих умов діалог як такий постає своєрідним симулякром, в якому відображено багатоголосся ідей та думок без орієнтації на досягнення теми та змісту комунікативного акту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Копець Л. В., Гордієнко В. І. Діалогічні комунікативні практики та їхній евристичний потенціал: результати дослідження. *Наукові записки НаУКМА. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*. 2012. Т. 136. С. 53 – 58.
2. Куцепал С. В. Комунікація та діалог у контексті освітніх викликів сучасності. *Гілея*. 2012. № 66. С. 531 – 534.
3. Yakovleva O., Slyusar V., Kushnir O., Sabovchyk A. New trends in scientific and technological revolution (STR) and transformation of science and education systems in the paradigm of sustainable development. *E3S Web of Conferences*. 2021. № 277 <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202127706006> (дата звернення: 20.04.2023).
4. Висоцький О. Ю. Постправда: концептуальні та праксеологічні виміри. *Грані*. 2018. № 21 (10). С. 127 – 132. <https://doi.org/10.15421/1718138>.
5. Філософія діалогу в комунікативних практиках інформаційного суспільства / Дротянко Л. Г., Абисова М. А., Пода Т. А., Орденів С. С. *Соціальні комунікації інформаційного суспільства: теоретичні та прикладні аспекти*; Під заг. ред. А. Г. Гудманяна, С. М. Ягодзінського. Київ : Талком, 2020. С. 8 – 27.